

Vaikų atsakomybės stoka: kaip ją ugdyti?

Parengė Pakruojo „Atžalyno“ gimnazijos psichologė

Inga Jankauskienė

Pakruojis, 2019 m.

Kas yra atsakomybė?

- Atsakomybė – būtinybė, pareiga atsakyti už savo elgesį, veiklą, pasirinkimus. Apibrėžia reikalingus veiksmus, pasekmes ar prievoles, kurias individas iš anksto numanomai žino ar privalo žinoti, kylančiomis dėl elgesio, pasirinkimų ar priimtų sprendimų bei prisiimtų įsipareigojimų.
- Atsakomybė – tai žmogaus jėga, stiprybė, gal tai net galima pavadinti galia. Tai ką aš galiu atlikti ir tai atlieku kokybiškai, ir laiku. Kuo daugiau prisiimu atsakomybių – tuo jaučiuosi tvirtesnis, stipresnis, gal net įtakingesnis.

Kaip manote?

- Ar mano vaikas gali didžiąją dalį sprendimų priimti pats?
- Tokio amžiaus vaikas negali būti visiškai savarankiškas?
- Vaiko kontrolė – raktas į sėkmingą vaiko ugdymą?

Profesorė Vilija Targamadzė (2015 m.) teigia, kad XI a. besimokantys vaikai pasižymi ypatingu santykiu su technologijomis, jie vis daugiau laiko praleidžia, siekdami kurti informacinę, pažintinę ir pramoginę turinį tinkluose, todėl interaktyvi priemonė (animacija) yra tinkamesnė prieiga prie šios kartos žmonių, lyginant su pasyviu animacijos stebėjimu.

Taip pat tarp šios kartos psichologinių požymių pastebimas ir individualumas, polinkis į save, nepaisant savo aplinkos. Tai rodo atsakomybės stygių, todėl šiandien atsakomybės ugdymas yra labai aktualus.

Kaip tinkamai ugdyti vaiko atsakomybės jausmą? (1)

Čia padėtų platesnis, pozityvesnis atsakomybės suvokimas ir pirmiausia – paties suaugusiojo:

- 1. Įvertinkite savo pačių atsakomybės jausmą.** Neretai būna, kad tėvai ima reikalauti iš savo vaikų daugiau nei patys atliepia, o juk tėvų elgesio pavyzdys yra geriausias mokytojas. Ar pareikalavus vaiko atlikti namų ruošos darbus, nesiimat jų patys padaryti? Ar neatidėliojat darbų begalę kartų? Ar laikotės žodžio? Ar kviečiate vaiką dalyvauti priimant šeimos sprendimus? Visa tai – taip pat atsakomybė.

Kaip tinkamai ugdyti vaiko atsakomybės jausmą? (2)

- 2. Pasitikėkite savo vaiku.** Šiuolaikiniai tėvai patys dažnai būna nelinkę perleisti atsakomybių savo vaikams. Tėvai arba per daug juos kontroliuoja, nepalikdami galimybės vaikams rinktis ir išmokti būti atsakingiems už savo pasirinkimą, arba ignoruoja jų norus, pagalbą, susitarimus. Reikalinga su vaiku aptarti visas detales, leisti jam bandyti numatyti pasekmes, patirti nesėkmę, pasiūlyti savo pagalbą.
- 3. Akcentuokite pozityvųjį aspektą.** Pozityvus ir tuo pačiu adekvatus požiūris į vaiko pasiekimus gali stiprinti ne tik tarpusavio ryšį, bet ir ugdyti vaikų atsakingumo jausmą. Pavyzdžiui, sakykite: „Kaip džiaugiuosi – tu jau paaugai, esi sumanesnis, didesnis, todėl nuo šiol gali padėti man gaminti vakarienę, suplauti indus, savarankiškai tvarkyti kambarius, padėti jaunesniam broliui ar sesei ir t. t.“

Kaip tinkamai ugdyti vaiko atsakomybės jausmą? (3)

4. Leiskite patirti natūralias pasekmes. Neprisiėmus atsakomybės ir neatlikus vaikams savo pareigų, derėtų leisti patirti susiklosčiusį rezultatą. Pavyzdžiui: „Pamiršai padaryti namų darbus ir gavai neigiamą pažymį? Suprantu ir užjaučiu – tau pikta ir liūdna. Tikiu, kad kitą sykį pavyks būti atsakingesniam“ arba „Gaila, bet už šį darbą tu negausi atlygio, nes neatlikai jo laiku ir taip kaip buvome susitarę“.

Nepamirškite, labai svarbu tiksliai fiksuoti lūkestį ir įvardyti pasekmę, tačiau ne mažiau svarbu išreikšti pasitikėjimą savo vaiku ir padrąsinimą.

Kaip tinkamai ugdyti vaiko atsakomybės jausmą? (4)

- 5. Apdovanojimai.** Ar verta nuolat dovanomis apipilti žmogų, jei jis tiesiog atliko savo pareigą? Tačiau visi žinome, kaip kartais smagu laukti penktadienio, kai kruopščiai atlikę savaitės darbus, galėsime pasimėgauti malonumais, tarkime, pyragu ir filmu kino teatre? Šeimos susirinkimuose būtų naudinga nutarti, kokios nedidelės linksmybės gali laukti savaitės pabaigoje (kiekvieno atskirai ir visos šeimos), atsakingai atlikus savo suplanuotas pareigas.

Mes mokomės visą gyvenimą, ir kad niekada nėra per vėlu: tik tiek, kad kuo vėliau, tuo sunkiau. Reikia suprasti, kad dauguma tėvų tą meškos paslaugą vaikams padaro linkėdami savo vaikui gero, iš tos begalinės meilės, norėdami jam padėti, jį apsaugoti. Niekada nėra per vėlu sėstis ir kalbėtis su vaiku. Nuoširdus mūsų pokalbis, nuoširdi patirtis, ir galbūt netgi prisipažinimas, kad aš klydau, susimoviau, dariau ne taip, paprastai labai gerai veikia – žmonės, nesvarbu, kiek jiems metų, išgirsta, kai kalbama nuoširdžiai.

Bendra visuomenės atsakomybė

Pernelyg nuo pasaulio saugoti vaikai dažniausiai neskuba užaugti. Dėl to, jei anksčiau paauglyste buvo laikomas amžius iki 17-18 metų, dabar šis laikotarpis gerokai išsitęsia. Vaikai baigia mokyklą, tampa studentais, baigia bakalauro, magistro studijas, bet dažnai dar iki 30 metų ar dar ilgiau ieško savęs, didžiąją dalį atsakomybės už savo gyvenimus palikdami tėvams.

Specialistai primena, kad atsakomybės sąvokoje slypi ne tik sunkumo, bet ir labai daug žavesio bei pozityvumo. Savo galios, vertės pajautimas ir puoselėjimas – tai nauda, kurią vaikas gali gauti savarankiškai sutikdamas mažesnius ir didesnius gyvenimo iššūkius, spręsdamas kasdienines problemas. Leiskite jiems mokytis iš savo asmeninės patirties.

Naudota literatūra:

1. R. Breidokienė, S. Ignatovičienė. Pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinės rekomendacijos
2. Viv East, Linda Evans. Vienu žvilgsniu. – Tyto alba, 2008